

- англійської мови): автореф. ... дис. канд. пед. наук / В.Е. Краснопольський. - Луганськ, 2000. – 20 с.
11. Кукушкіна О.І. Програма «Мир за твоїм окном» / О.І. Кукушкіна // Дефектологія. – 1996. - №5. – С. 65-72.].
 12. Левина Р.Е. Нарушения письма у детей с недоразвитием речи / Р.Е. Левина. – М.: АПН РСФСР, - 1961. - 311с.
 13. Методика викладання української мови / за ред. С.І. Дорошенко М.С. Вашуленко. - К., 1992. - 398 с.
 14. Потебня А.А. Мысль и язык / А.А. Потебня. - Х., 1913. – 160 с.
 15. Рау Е.Ф. Система работы по устранению недостатков речи у детей дошкольного и школьного возраста / Рау Е.Ф.; под редакцией Л.В. Неймана. — М.: Просвещение. — 1965. — С. 88.
 16. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко – К.: Абрис, 1997. – 416с.
 17. Спирина Л. Ф. Дифференцированный подход к проявлениям нарушения письма и чтения у учащихся общеобразовательных школ / Л. Ф. Спирина, А.В. Ястребова // Дефектология. - 1988. - №5. - С. 3-9.
 18. Ушинский К.Д. Собрание починений / К.Д. Ушинский. - М., 1939. - Т. 2. – 655 с.

The article analyzes the theoretical basis of the development of broadcasting of senior preschool children by means of computer technologies. The basic concepts and terms of publication are defined, namely: speech, speech and speech activity of preschool children.

Key words: speech, speech, speech activity, children of preschool age.

УДК 159.9

Митришин Л. М.
студент IV курсу, спеціальності «Психологія»,
Мукачівський державний університет
Воронова О. Ю.
старший викладач кафедри психології,
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

У статті розкрито філософський, психологічний і педагогічний підходи дослідження проблеми рефлексії загалом і професійної рефлексії, зокрема.

Обґрунтовано роль професійної рефлексії як чинника професійного самовизначення майбутнього вихователя.

Ключові слова: рефлексія, професійна рефлексія, педагогічна рефлексія, майбутній вихователь, професійне самовизначення.

Рефлексія – риса людини, одна із найважливіших властивостей свідомості та мислення. Це феномен, який зумовив розвиток самої психологічної науки. На початковому етапі становлення психології, рефлексія (опредметнена у формі методу інтроспекції) посідала чільне місце в системі пізнавальних засобів. І нині здатність до самопізнання привертає увагу дослідників, постаючи в якості структурно визначальної ланки системи психотерапевтичного впливу.

Інтерес до рефлексії зумовлюється і тенденціями сучасної науки. Значне накопичення знань, домінування предметного пізнання з превалюванням аналітичних методів, призводить до необхідності пошуку місця людини у продиктованому знанні та культурі, розкриває рефлексію як життєво необхідну функцію. Людська діяльність опосередковує як мимовільні, прищеплені соціалізацією властивості, так і творчі процеси, які вимагають переоцінки ситуації, усталених способів взаємодії та власного місця у середовищі. Наша сучасність відзначається високою мінливістю культурних впливів, безперервною зміною вимог до пріоритетів, настанов, цінностей. Така ситуація зумовлює об'єктивну необхідність у здійсненні рефлексії, що покликана посилити адаптивні, самоактуалізуючі можливості людини й ті особистісні, стрижневі якості, які визначають її самоцінність і мають бути збережені в процесах соціального самовираження, захищені від нівелювання зовнішніми впливами, розкриті в продуктивному творенні.

Дослідження рефлексії у психології та філософії продовжують тенденцію пізнання. В її основі лежить розуміння недостатності предметно зорієнтованого мислення та виявлення вміщених виключно у самій свідомості та мисленнєвій логіці чинників, що зумовлюють зміст знання. Однак у царині трансценденталізму набула розвитку, переважно, інтелектуальна рефлексія як метод гносеологічної розробки когнітивних процесів. Рефлексія тлумачиться як дистанційно-відсторонене спостереження за роботою свідомості, як не ситуативна аналітика свідомості, що розкривається у безособовому об'єктивному описові ідеальної, надособової структури істинного знання і безособової структури пізнання. У психології проблема інтелектуальної рефлексії є більш розробленою, а ніж рефлексія особистісна.

Для подальшого вивчення явища рефлексії особливу цінність мають присвячені питанням самосвідомості теоретичні праці та методичні розробки

Б.Г. Ананьєва, Л.І. Божович, О.О. Бодальова, С.Л. Рубінштейна, В.В. Століна, П.Р. Чамати, І.І. Чеснокової, Є.В. Шорохової та інших авторів.

Гносеологічні характеристики рефлексії та їхнє вираження у мисленнєвих і, зокрема, пізнавальних процесах розкрито у працях Г.О. Антипова, О.П. Огурцова, Л.С. Родоса, М.О. Розова. Питання інтелектуальної та особистісної рефлексії розроблялись в дослідженнях В.В. Давидова, Г.О. Голіцина, О.З. Зака, О.О. Тюкова, Б.Д. Ельконіна. Місце рефлексії в структурі навчальної діяльності розкривалось у працях В.В. Рубцова, М.О. Семенова, М.І. Поліванова, Є.М. Дубовської, О.Є. Мальської, О.О. Сидельникової, І.М. Улановської, О.В. Яркіна та ін. Особливе значення має з'ясування генетичних чинників рефлексії. Основи цього наукового напрямку закладені у дослідженнях Ж.А. Піаже. У вітчизняній психології центральне значення мають праці С.Д. Максименка.

Особливе місце посідає рефлексія у психологічному світі вихователя. Очевидна схильність до рефлексії є характерною особливістю вихователя. Ця тенденція має онтогенетичну зумовленість і перебуває у безпосередньому зв'язку із загальним особистісним становленням вихователя. Спостерігається своєрідне повернення до самої себе, адже увесь попередній процес розвитку відбувався у соціальному руслі.

Попри велику кількість праць, присвячених рефлексії на думку О.М.Леонтьєва, ця тема, маючи життєве значення для психології особистості і досі не розкрита у науково-психологічному аналізі. Тлумачення явища рефлексії відзначається значною строкатістю, через що потребує теоретичної розробки, зокрема уточнення зв'язкових понять його опису та пізнання, а також вироблення нових методів емпіричного дослідження.

Мета статті: теоретично дослідити психологічні особливості рефлексії у майбутніх вихователів.

Теоретичний аналіз літератури показав, що рефлексія як предмет наукового дослідження має довгу філософську передісторію, дуже коротку психологічну і зовсім невелику педагогічну.

Філософське розуміння поняття «рефлексія» розвивалося в напрямі вивчення зовнішніх, соціальних впливів на внутрішнє самопізнання, саморозуміння людини. Наприклад, Аристотель вважав рефлексію рисою божественного розуму, який продукує свій предмет, відображається у ньому, пізнає на цій основі свою сутність; Р.Й. Декарт – здатністю людини зосереджуватися на змісті власних думок, умінням заглиблюватися в саму себе, абстрагуючись від своєї діяльності та способом її виявлення, внаслідок чого в розумі виникають ідеї цієї діяльності; Г.В. Лейбніц – діяльністю, здатністю 137 монад і апперцепції до усвідомлення уявлень власного змісту; І.Й. Кант вважав, що рефлексія містить основу можливості об'єктивного порівняння уявлень

одного з одним; І.Г.Фіхте розглядав її як наукове знання про самого себе; Г.В.Гегель – взаємне відображення одного в другому, внутрішнього в зовнішньому, і, навпаки, зовнішнього у внутрішньому; Плотін - як щось протилежне практиці, заглиблення у внутрішню сутність предмета суб'єктивності. Дж. Локк вважав рефлексію відображенням, як перенесенням усвідомлюваних внутрішніх діяльностей душі у сферу божественного, розумного, що виконує такі функції: одержання знань про внутрішні діяльності людини і усвідомлення цих діяльностей. Рефлексія є назва для актів, у яких потік переживання з усіма його різноманітними подіями стає ясно зрозумілим і таким, що аналізується. Іншими словами, рефлексія є метод для пізнання, вона постає і формою саморозгортання духу, і поверненням суб'єкта до самого себе після виходу із себе у свою протилежність [8, 14].

Отже, у сучасній філософії рефлексія є одночасно формою існування філософського знання, основним методом його одержання, а також засобом взаємодії з чистими галузями знань.

Починаючи з 20-х рр. минулого століття рефлексія стала предметом власне психологічних досліджень. При цьому психологи розглядають рефлексію не тільки як процес самопізнання суб'єктом самого себе, свого внутрішнього світу, а й як процес з'ясування особистістю того, як інші сприймають його особистісні особливості. Так, ще Л.С.Виготський вважав, що нові типи зв'язків і співвідносин вищих психічних функцій передбачають в якості своєї основи рефлексію, відображення власних процесів у свідомості [12,15].

Рубінштейн С.Л. підкреслював, що виникнення свідомості пов'язано з виокремленням із життя та безпосереднього переживання рефлексії на довколишній світ і на самого себе. Він відзначав також, що з появою рефлексії формується особливий спосіб існування людини у світі та її ставлення до світу: рефлексія ніби призупиняє, перериває цей неперервний процес життя та виводить людину подумки за його межі. З цього моменту кожний вчинок набуває характеру філософського судження про життя, «...тут починається або шлях до духовного спустошення або інший шлях до побудови морального, людського життя на новому, свідомому підґрунті» [7,9].

Серед базових напрямів психологічного дослідження рефлексії можна виокремити такі: діяльнісний напрям, сутність якого полягає в розгляді рефлексії як компонента структури діяльності [5], В. Я.Леонтьєв [10]); дослідження рефлексії в контексті проблематики психології мислення як одиниці розумових дій [1]; аналіз рефлексивних феноменів у структурі спільної діяльності, в тому числі, як феномен групової взаємодії [4]); рефлексія як інструментальний засіб організації діяльності учіння (Л.О.Анісімов [2] та ін.);5)

особистісний напрям, де рефлексивне знання розглядається як результат осмислення власної життєдіяльності; генетико-моделюючий напрям дослідження рефлексії [13]; «системо-мисленнево-діяльнісний» підхід, згідно з яким рефлексія є форма мислєдіяльності, що дає змогу встановити відносини між зв'язками об'єктів; аналіз рефлексивних закономірностей і механізмів управлінської діяльності й управління в цілому (А.Є.Карпов [9], М.А.Лепський [11]); 11) аналіз рефлексії як певної людської здатності, що дає змогу людині широко бачити і передбачати горизонти свого існування (Дж. Р. Холланд та ін.).

Можна констатувати широту та різноманітність психологічних підходів до розуміння поняття «рефлексія», невизначеність понятійного апарату і місця в системі психологічних понять; досить слабе розроблення власне методичних аспектів проблеми. При цьому слід відзначити, що в сучасних психологічних розробках проблема рефлексії розглядається, принаймні, у трьох напрямках [1; 6; 9]:

- при вивченні мислення, коли людина виявляє умови і основи системи власних знань і мислення, набуває здатності мислити про те, як мислить, знати те, що знає (інтелектуальна рефлексія або рефлексія мислення);

- при вивченні самосвідомості, при самовизначенні суб'єкта щодо власного уявлення про себе, коли встановлюються внутрішні орієнтири і способи розмежування «Я» й «не Я», коли людина стає сама для себе об'єктом управління. А рефлексія стає основним засобом саморозвитку, умовою і способом особистісного зростання (особистісна рефлексія);

- у процесах комунікації і кооперації, тобто спільних діях та їх координації, коли рефлексія є способом розуміння себе через іншого, коли партнери не лише прогнозують дії один одного, а й, коректуючи свої дії, можуть впливати на іншого (міжособистісна або соціальна рефлексія).

Здатність до професійної рефлексії формується в суб'єкта поступово і розвинена в людей неоднаково. На глибоке переконання Є.Чорного, професійна рефлексія - це виведення на когнітивний рівень суб'єктивних переживань, що пов'язані з професійною діяльністю, що передбачає:

1) усвідомлення і розуміння всієї структури своїх взаємин з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу,

2) усвідомлення особливостей взаємин усіх суб'єктів у навчальному закладі як системи;

3) усвідомлення міри своєї професійної компетентності, враховуючи рівень знань, а також комунікативних, методичних умінь і навичок [6].

Професійна рефлексія є проявом свідомості особистості «на саму себе», тією основою, яка пов'язує функціональність професійної діяльності

з найважливішими з професійного погляду складовими - інтересами, потребами, перевагами. Вона вирізняється теоретичним мисленням, духовною внутрішньою наповненістю, єдністю емоційно-почуттєвої та логічної складових, об'єктивно-суб'єктивним характером, динамічністю.

Професійна рефлексія містить у собі також готовність діяти в ситуаціях з високим рівнем невизначеності, гнучкість у прийнятті рішень, прагнення до реалізації нововведень і інновацій, постійну спрямованість на пошук нових, нестандартних шляхів розв'язання професійних завдань, здатність переосмислювати свій професійний і особистісний досвід [3].

Професійна рефлексія є специфічним механізмом, який може бути використаний у технології професійного самовизначення й становлення, оскільки високий рівень її сформованості є показником переходу професійної діяльності на особистісно-смысловий рівень, чинником актуалізації розвитку професійної культури.

Стосовно процесу становлення особистості майбутнього вихователя, рефлексія набуває своєї специфіки і рис, зумовлених характером педагогічної діяльності, яка полягає в постійному рефлексивному аналізі ситуацій, розумінні контексту як власних дій, так і дій іншої людини.

Поняття «рефлексія» часто вживають у багатьох галузях науки - філософії, психології, педагогіки та ін. При цьому це поняття досить багатозначне: це і самопізнання, і самооцінка, і самоаналіз, і самосвідомість, і розміркування тощо.

Особливий інтерес за останній час викликає феномен професійної рефлексії, її місце в різних видах професійного мислення й діяльності та взаємозв'язок із професійним самовизначенням і професійною майстерністю фахівців, у тому числі, учителів початкових класів, для яких рефлексія набуває своєї специфіки і рис, зумовлених характером педагогічної діяльності, яка полягає в постійному рефлексивному аналізі педагогічних ситуацій, розуміння контексту як власних дій, так і дій іншої людини. Високий рівень професійної рефлексії є показником переходу професійної діяльності на особистісно-смысловий рівень, чинником актуалізації розвитку високої професійної культури.

Сформувати професійну рефлексію можливо насамперед за умови перебудови процесу професійної підготовки та післядипломної освіти вихователів на основі інноваційно-рефлексивного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев Н.Г. Направления изучения рефлексии / Н.Г. Алексеев, И.С. Ладенко // Проблемы рефлексии: современные комплексные исследования. - Новосибирск, 1987. - С. 3–13.
2. Анисимов О.С. Акмеологические основы рефлексивной самоорганизации педагога: творчество и культура мышления: дис. ... д-ра психол. наук / О.С.Анисимов. - М., 1994.
3. Бібіков Н.М. Проблеми професійного вдосконалення вихователя / Н.М. Бібіков // Післядипломна освіта в Україні. - 2002. - № 2. - С. 60–62.
4. Варбан М.Ю. Рефлексия профессионального становления в студенческие годы: автореф. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / М.Ю. Варбан. - К., 1998. - 21 с.
5. Выготский Л.С. Собрание починений: в 6-ти т. / Л.С. Выготский. - М., 1984. - Т.4.
6. Дегтяр В.О. Формування рефлексивної культури студентів педагогічних університетів: автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В.О. Дегтяр - Харків, 2006. - 19 с.
7. Димченко Н.С. Професійна рефлексія майбутнього менеджера як предмет психологічного дослідження / Н.С. Димченко // Професійна освіта. - С.110–121.
8. Дударенко І.С. Психолого-педагогічні умови набуття професійної ідентичності майбутнім психологом-практиком / І.С. Дударенко // Психологія ХХІ століття : перспективи розвитку : матер. VI Костюківських читань: у 3-х т. - К., 2003. - Т.3. - С. 112–116.
9. Карпов А.В. Психология рефлексии / А.В.Карпов, И.М.Скитяева. - М.: Ин-т психологии РАН, 2002. - 413 с.
10. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения: в 2 т. / А.Н. Леонтьев. - М. : Педагогика, 1983. - Т.1. - 392 с.
11. Лепский В.Е. Рефлексивные процессы и новое качество управленческих решений / В.Е. Лепский, П.Е. Задорожнюк // Психологический журнал. - 2001. - Т. 22, № 4. - С. 122–127.
12. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию / М.К. Мамардашвили. - М., 1992. - 412 с.
13. Максименко С.Д. Генетическая психология: методологическая рефлексия проблем развития в психологии : монографія / С.Д. Максименко. - М., К., 2000. - 319 с.
14. Найдъонов М.І. Формування системи рефлексивного управління в організаціях / М.І. Найдъонов. - К.: Міленіум, 2008. - 484 с.

15. Орлов В.Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін: монографія / В.Ф.Орлов ; за заг ред. І.А.Зязюна. - К.: Наук. думка, 103. - 276 с.

The article deals with the philosophical, psychological and pedagogical approaches of studying the problem of reflection in general and professional reflection, in particular. The role of professional reflection as a factor of professional self-determination of the future educator is grounded.

Key words: reflection, professional reflection, pedagogical reflection, future educator, professional self-determination.

УДК 616.7:37.016:81-056.264

Мотичка Г.П.

**студентка I курсу групи ДО-1м,
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет**

Барна Х. В.

**кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет**

ОСОБЛИВОСТІ РУХОВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ З ВАЖКИМИ ВАДАМИ МОВЛЕННЯ

У статті розкрито компоненти рухової активності дітей. Визначено, що порушення звуковимови може вплинути на розвиток психічних процесів та оволодіння навичками читання і письма. Охарактеризовано вплив логоритмічних вправ на психомоторний розвиток дошкільників.

Ключові слова: рухова активність, психомоторний розвиток, дошкільний вік, діти з вадами мовлення, логоритмічні вправи.

Найвища та найважливіша психічна функція людини – це мова – основний засіб спілкування. Мовлення - один з найбільш потужних факторів і стимулів розвитку дитини. Це зумовлено винятковою роллю, яку воно відіграє в житті людини. Мовлення в своєму розвитку проходить певні етапи. На кожному з етапів елементи мовленнєвої системи формуються у певній закономірності. Однак, якщо ці закономірності порушуються, мовленнєва система дитини формується непослідовно, і, як наслідок, веде до мовленнєвих порушень, виправити які може тільки спеціаліст.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>